

A HOSSZÚTÁVFUTÓ MAGÁNYOSSÁGA

Colin Smith fut a hajnali erdőben. Mögötte a javítóintézet rácsos ablakai, előtte tejpáraszerű köd. S miközben szinte öntudatlanul suhan át az árkokon, ösvényeken, érti meg, mennyire egyedül van. Nem csak az erdőben.

Ez a »hosszútávfutó« magányossága.

De Colin Smith azt is érzi, hogy sohasem volt még ilyen boldog, mint a futás óráiban. Ilyenkor ugyanis csend veszi körül, »jó csend«, mely nem a kihűlt életek némasága, hanem a még meg nem született dolgok csendje. »Ez aztán az élvezet, ez a hosszútávfutás egymagamban — mondja. Sosem voltam még ilyen szabad«.

Az egész életet bevilágító felismerés kegyetlen pillanatát írja meg Alan Sillitoe a javítóintézetbe került Smith futóversenyének történetében. Az intézet vezetői azt szeretnék, ha megnyerné a nagy versenyt, ő azonban a szabad mezőn futva a köröket, felismeri, hogy győzelme azok számára hoz csak dicsőséget, akiket gyűlöl — megáll a célszalag előtt.

Richardson megragadó, érdekes filmet rendezett »A hosszútávfutó magányosságá«-ból. A gyárnegyedek, a város peremének életére fogékony kitűnő művész ismerősként jár az anarchizmusba hajló ifjú lázadók világában is. Önálló alkotó, sajátos stílusjegyekkel, egyéni állásfoglalással. Természetes, hogy nem másol, új művet teremt, *körképét* adja a novellának.

Sillitoe műve Smith érzéseinek gondolatainak kusza halmaza. Átfut egy domboldalon, s egy távoli hang régebbi életének rekvizitumait juttatja eszébe; a hajnali levegőben lélegzete szinte füstfelhőbe borítja, s ő máris az intézeti igazgató szivarfüstbe burkolódzó arcát látja maga előtt. Mindez *ráébredésének folyamata*, s ebből a folyamatból világítja meg Sillitoe a múlt egy-egy mozaikját, ahogy az Smithben futás közben felrémlik.

Richardson megfordítja az ábrázolt lelki folyamat és az azt előkészítő reális cselekménysor viszonyát.

Sillitoe egy lelkiállapot folyamatának kifejlődését ábrázolva ugrott vissza a múlt eseményeihez? A filmrendező jogosan érzi, hogy ugyanez képsorokban filmszerűtlen, kavargó. Elmondja tehát Smith életét, javítóintézetbe kerülésének történetét, s ebből magyarázza meg a versenyre készülő és versenyző fiú lelkiállapotát.

A következő lépés: a felvillanó emlékszilánkokat egységes történetté kerekíteni. S ezután: ahol szükségés, még meg is toldani, mert a novellában nem ok-okozati logika fűzte Smith életének mozaikjait egymás mellé, ám a filmen indokolni kell minden új szituációt.

Így formálódik ki a *másik* történet, a film eseménysora: Richardson hosszútávfutója egy rabszállító kocsiban megérkezik a javítóintézetbe s ettől kezdve két történetstort látunk. Az egyik Smith élete a rácsos falak között, a másik — beleékelve az elsőbe — Smith élete, elfogatásáig.

Egy gyárnegyedben vagyunk. Smith apja haldoklik. Anyja alig várja már a halálát, hogy megkaparinthassa a biztosítási összeget és házába fogadhassa szeretőjét. Smith megismerkedik egy lánnyal, csavargó, unatkozik a tv előtt — nem találja a helyét sehol. Éli a »dühöngők« fullasztó nyomorúságos életét, amíg egy lopás után el nem fogják. Richardson mindezt látszólag objektívással tárja élénk, kemény, kitűnően komponált képsorokban, aztán egyszerre líraivá forrósodik a hangja. A hőseitől való távolságot és a velük való azonosulást kitűnő ritmusban váltogató művészi erejű ábrázolásmódban egyszerre adja a lumpen-életformának s annak a társadalomnak bírálását, mely az embert ilyen életformába taszítja. Ugyanezt a szótartalmat folytatja a javítóintézet világának megmutatásával, s a nagy futóverseny már csak az utolsó fordulat, alkalom Smithnek a felismerésre.

Hangulatteremtő, kitűnő Walter Lassally operatőri munkája is. Rendező és munkatársa villanásnyi idő alatt fogalmazzák meg ítéletüket az

emberről, társadalomról. A líra pedig orientálja a nézőt: miközben a polgári társadalom erkölcsével, pedagógiájával és a morálisan elzüllyött hőssel egyaránt szembe fordulnak, mégis Colin Smith alakját kísérik részvétellel, hiszen az ő sorsa az ellen az életforma ellen emel szót, mely a züllésbe taszítja az embert.

Művészi értékű film »A hosszútávú magányossága«, egyvalamivel mégis kevesebb Sillitoe novellájánál. Richardson, miközben átkomponálja az írói anyagot, maga sem veszi észre azt, ami Smith történe-

Topsy Jane és Tom Courtenay

tét gazdagabbá, tartalmasabbá teszi azoknak a mai angol munkásfiataloknak történeténél, akiket Sillitoe és Richardson kortársainak és pályatársainak, s nekik maguknak régebbi műveiből már ismerünk.

Sillitoe-nál ugyanis nemcsak Smithnek a magánnyal való találkozás a legfontosabb, de a *belső felszabadulás*, amit ez a találkozás meghoz. A hős magányossága ismétlődő motívuma a mai polgári művészetnek. Ám amíg a művek többségében a magányérzet a társadalom valósága elleni védekezés után egy nyugtalanító életforma újabb állomása, melyből még tovább kell menekülni, addig a »hosszútávú magányossága« — éppen azzal, hogy Smith-t a környező világ megértésére ösztönzi, s azzal, hogy a fiúban új magatartást formál ki — *felszabadító erejű lesz*. »Mi a magányos ember tulajdona?« — kérdezik az egzisztencialisták, s így felelnek rá: »Félelme a világtól...« Mi Collin Smith tulajdona, miközben a köröket rójja? *A ráébredés, a szembeszállás elégtétele, öröme*. Vagyis amíg amazok magánya *elembertelete* nit, a »hosszútávúfutóé« emberibbé tesz. Richardson miközben a történetes hitelére és fordulataira alapozza filmjét, a futás folyamatába sűrített emberi átváltozás filozófiailag is merész folyamatát satirozza halványabbra. Kár, mert ellenkező esetben nemcsak jó, kiemelkedő filmet is láthattunk volna.

A főszereplő Tom Courtenay kitűnő alakítást nyújt. Egyszerre hányaveti és melankólikus, tekintete, mozgása egyik pillanatban a menekülő állaté, máskor egy fanyar fiatal bölcsé, aki sokkal többet tud a világról, mint amennyit elmond róla. Így néha még azt is elhítheti, amit Richardson nem tud teljesen megéreztetni, hogy Colin Smith, aki egyszer már megkostolta a szabad futás örömét — ahogy Sillitoe mondja —, most már így fut majd mindig: hosszútávon, és a maga kedvére.

SÁNDOR IVÁN